

Poradnik

dotyczący organizacji
wyjazdu zorganizowanej grupy
dzieci i młodzieży w woj. podlaskim.

Białystok - 2013

SPIS TREŚCI:

Wstęp.....	3
I. Porady dla dyrektorów szkół i placówek, organizatorów wycieczek / imprez, rodziców (opiekunów prawnych) podczas wyjazdu zorganizowanej grupy dzieci i młodzieży na wycieczkę, imprezę lub pobytu na wycieczce, imprezie.	4
1. Obowiązki Dyrektora szkoły lub placówki / organizatora wycieczki.....	4
2. Obowiązki Kierownika wycieczki	5
3. Podstawowe zadania opiekunów grupy wycieczki/ imprezy	7
4. Sprawy Organizacyjne	8
5. Procedury postępowania w następujących przypadkach	8
II. Bezpieczeństwo podczas przewozu dzieci i młodzieży do i ze szkoły.	9
III. Warunki techniczne, jakie winien spełniać pojazd (autokar) podczas przewozu dzieci i młodzieży	11
IV. Obowiązki kierowcy	12
V. Zasady bezpieczeństwa przeciwpożarowego	15
VI. Postępowanie w razie wypadku drogowego, awarii, innych zdarzeń.....	16

Wstęp

*„Bezpieczeństwo nie jest wszystkim
lecz bez bezpieczeństwa wszystko jest niczym”
(-) K. Neyman*

Do Dyrektorów szkół i placówek, nauczycieli,
organizatorów wycieczek / imprez, rodziców
(opiekunów prawnych) z woj. podlaskiego

Szanowni Państwo!

Przedstawiamy Państwu do wykorzystania w pracy dydaktyczno-wychowawczej
*„Poradnik dotyczący organizacji wyjazdu zorganizowanej grupy dzieci i młodzieży
w woj. podlaskim”*

Materiał został opracowany przez zespół autorski złożony z doświadczonych
pracowników - praktyków z następujących służb administracji rządowej szczebla
województwa podlaskiego:

1. Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Podlaskiego Urzędu
Wojewódzkiego w Białymstoku;
2. Kuratorium Oświaty w Białymstoku;
3. Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku;
4. Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Białymstoku;
5. Wojewódzkiej Inspekcji Transportu Drogowego w Białymstoku.

Swoją wiedzą a przede wszystkim doznany okrutnym doświadczeniem wsparli nas
także rodzice „Tragedii maturzystów pod Jeżewem”, którzy zainspirowali Wojewodę
Podlaskiego oraz autorów do opracowania niniejszego Poradnika.

Czytelnik znajdzie tu cenne uwagi i wskazówki dotyczące podstawowych zasad, jak
efektywnie wpływać na poprawę bezpieczeństwa podczas wyjazdu dzieci i młodzieży
w środowisku szkolnym.

Wyrażamy także nadzieję, że treści zawarte w niniejszym poradniku będą służyć
wspieraniu działalności dyrektorów szkół i placówek oświatowych, nauczycieli oraz
organizatorów wycieczek/imprez w zakresie rozwiązywania problemów organizacyjnych,
dydaktycznych i wychowawczych na rzecz poprawy bezpieczeństwa personalnego
i strukturalnego dzieci oraz młodzieży.

I. Porady dla dyrektorów szkół i placówek, organizatorów wycieczek / imprez, rodziców (opiekunów prawnych) podczas wyjazdu zorganizowanej grupy dzieci i młodzieży na wycieczkę, imprezę lub pobytu na wycieczce, imprezie.

Bezpieczeństwo jest usytuowane na drugim miejscu w hierarchii potrzeb podstawowych, tuż po potrzebach fizjologicznych¹. Tak więc bezpieczna szkoła powinna umiejętnie łączyć realizację swoich dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych funkcji z refleksją nad przeciwdziałaniem różnego rodzaju zagrożeniom bezpieczeństwa dzieci i młodzieży.

Wszelkie formy wyjazdowe uczniów (wycieczki, imprezy, pielgrzymki)² organizowane przez szkołę lub placówkę jeżeli nie mają odrębnego regulaminu podlegają „Regulaminowi wycieczek szkolnych”.

1. Obowiązki Dyrektora szkoły lub placówki / organizatora wycieczki:

- 1) Wyznaczenie kierownika wycieczki³;
- 2) Określenie liczby uczestników przypadających na jednego opiekuna w zależności od wieku, stopnia rozwoju psychofizycznego, stanu zdrowia, stopnia zdyscyplinowania, specyfiki wycieczki, warunków w jakich ma się odbywać;
- 3) Zatwierdzenie Karty wycieczki/ Regulaminu wycieczki;
- 4) Podpisanie z przewoźnikiem lub biurem podróży umowy, w której szczegółowo opisane będą prawa i obowiązki obu stron oraz wymagania dotyczące stanu technicznego i wyposażenia pojazdu;
- 5) Udzielenie instruktażu w/w osobom funkcyjnym;
- 6) Zdeponowanie zgody rodziców (opiekunów prawnych) na wyjazd dziecka na wycieczkę oraz drugiego egzemplarza aktualnej listy uczestników wycieczki zawierającej: imię i nazwisko ucznia, adres zamieszkania, PESEL, numer telefonu rodziców (opiekunów prawnych) oraz wykaz rozmieszczenia osób w autokarze;
- 7) Utrzymywanie kontaktu telefonicznego z kierownikiem wycieczki do czasu zakończenia wycieczki;
- 8) Po zakończeniu wycieczki przyjęcie sprawozdania od kierownika wycieczki.

---

¹ zob. A. Masłow, Motywacja i osobowość, Warszawa 2006, s. 66

² § 5 rozporządzenia MENiS z 8.11.2001r w sprawie warunków i sposobu organizowania przez przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U Nr 135, poz. 1516)

³ tamże § 11

2. Obowiązki Kierownika wycieczki⁴:

Kierownik wycieczki:

- 1) Zapoznaje się z Regulaminem ogólnym wycieczek/ Procedurami organizowania wycieczek, opracowanym przez Dyrektora szkoły lub placówki;
- 2) Opracowuje z udziałem uczestników szczegółowy program wycieczki;
- 3) Opracowuje szczegółową Kartę/ Regulamin wycieczki i zatwierdza u Dyrektora szkoły lub placówki;
- 4) Określa zadania dla opiekunów;
- 5) Dokonuje podziału zadań wśród uczestników;
- 6) Organizuje oraz zapewnia transport, wyżywienie, noclegi;
- 7) Rozmieszcza opiekunów wycieczki/ imprezy w pojeździe (autokarze);
- 8) Rozmieszcza uczestników wycieczki/ imprezy (dzieci, które źle znoszą podróż, sprawiają trudności wychowawcze umieszcza przy opiekunach);
- 9) Zajmuje miejsce w pojeździe (autokarze) obok kierowcy i zdecydowanie zwraca kierowcy uwagę na następujące sytuacje łamiące zasady bezpieczeństwa:
  - wyprzedzanie na trzeciego,
  - przekraczanie dozwolonej prędkości,
  - rozmowę przez telefon komórkowy.
- 10) W przypadku braku reakcji ze strony kierowcy zawiadamia o tym Policję lub Inspekcję Transportu Drogowego oraz powiadamia przewoźnika, kierownika transportu biura podróży;
- 11) Dokonuje zgłoszenia do właściwej miejscowo jednostki Policji lub Wojewódzkiej Inspekcji Transportu Drogowego kierowcy i autokaru do kontroli – *informacja dot. zgłaszania autokarów do kontroli znajduje się na stronie internetowej www.podlaska.policja.gov.pl*;
- 12) Najpóźniej w przeddzień wycieczki / imprezy udaje się wraz z opiekunami oraz z dokumentami do Dyrektora celem udziału w instruktażu;
- 13) Zapewnia kompletną apteczkę pierwszej pomocy tzw. torby bezpieczeństwa (ratunkowej);
- 14) Posiada aktualny wykaz pasażerów wycieczki – tj. egzemplarza nr 1 (egz. nr 2 przekazany Dyrektorowi szkoły lub placówki /organizatorowi wycieczki) wraz z adresami rodziców (opiekunów) i numerami telefonów. Na wykazie uczestników powinien zostać odnotowany także numer miejsca przypisany personalnie danej

---

⁴ tamże § 12

osobie. Jest to niezbędny wymóg. Egzemplarz nr 3 listy faktycznych uczestników wycieczki powinien być pozostawiony w szkole (na portierni);

- 15) Wraz z opiekunami wycieczki sprawdza pojazd (autokar) pod kątem rozmieszczenia gaśnic, awaryjnych wyjść bezpieczeństwa (okien) oraz młotków do ich wybijania, drożności drzwi, sprawdza system awaryjnego otwierania drzwi pojazdu/autobusu a także miejsca przechowywania apteczki pierwszej pomocy;
- 16) Zapoznaje ze szczegółowym Regulaminem/ Kartą wycieczki oraz zasadami bezpieczeństwa wszystkich uczestników oraz zapewnia warunki do ich spełnienia od chwili rozpoczęcia do zakończenia wycieczki;
- 17) Sprawdza listę obecności i udziela krótkiego instruktażu wszystkim jej uczestnikom z uwzględnieniem następujących zagadnień:
  - a. zapoznanie wszystkich uczestników z kierunkami ewakuacji (w tym z lokalizacją szyb awaryjnych i lokalizacją młotków do wybijania szyb oraz sposobem ich użycia),
  - b. miejsce rozmieszczenia sprzętu gaśniczego, apteczki,
  - c. poinformowanie o zapięciu pasów bezpieczeństwa w pojeździe (autokarze) wyposażonym w pasy,
  - d. podanie trasy przejazdu, przewidywany okres podróży oraz wyznaczone miejsca postoju na odpoczynek,
  - e. przypomnienie, że uczestnicy wycieczki zajmują swoje wyznaczone miejsca i nie mogą ich zmieniać podczas jazdy bez zgody opiekuna,
  - f. poinformowanie o zakazie w trakcie jazdy:
    - spacerowania po pojeździe,
    - siedzenia tyłem, bądź na oparciach,
    - picia zwłaszcza gorących napojów,
    - podróżowania w pozycji stojącej,
    - otwierania drzwi i blokowania w nich zamków,
    - samowolnego otwierania okien i wyrzucania czegokolwiek przez okno pojazdu (autokaru).
- 18) Dysponuje środkami finansowymi przeznaczonymi na wycieczkę;
- 19) Jest odpowiedzialny za przestrzeganie postanowień Regulaminu/ Karty wycieczki;
- 20) Składa Dyrektorowi szkoły lub placówki sprawozdanie z zakończonej wycieczki.

3. Podstawowe zadania opiekunów grupy wycieczki⁵/ imprezy:

Opiekunowie:

- 1) Wraz z kierownikiem wycieczki są zobowiązani do sprawdzenia pojazdu (autokaru) pod kątem rozmieszczenia gaśnic, awaryjnych wyjść bezpieczeństwa (okien) oraz młotków do ich wybijania, drożności drzwi a także miejsca przechowywania apteczki pierwszej pomocy;
- 2) Powinni posiadać przyporządkowaną imienną listę podopiecznych;
- 3) Są odpowiedzialni za zapięcie pasów bezpieczeństwa przez uczestników, nad którymi sprawują opiekę w pojeździe (autobusie) wyposażonym w pasy bezpieczeństwa;
- 4) Powinni zwracać uwagę na zachowanie uczestników wycieczki/ imprezy i szybko reagować w razie jakiegokolwiek nieprawidłowości;
- 5) Wsiadają do pojazdu (autokaru) ostatni a wysiadają jako pierwsi;
- 6) Powinni zapoznać się z procedurami postępowania w następujących sytuacjach:
  - w przypadku awarii pojazdu (autobusu), wypadku., pożaru lub innych zagrożeń,
  - w przypadku zaginięcia uczestnika wycieczki,
  - w przypadku nagłej choroby uczestnika.
- 7) Podczas przejazdu grupy siedzą oddzielnie jeden z przodu a drugi z tyłu pojazdu (autokaru) (gdy jest więcej opiekunów - każdy przy swojej grupie);
- 8) Współdziałają z kierownikiem wycieczki w realizacji programu i harmonogramu wycieczki i wykonywaniu zleconych przez niego zadań;
- 9) Odpowiadają za:
  - dopilnowanie, by wszyscy przydzieleni do opieki uczestnicy przestrzegali regulaminu, ze szczególnym uwzględnieniem zasad bezpieczeństwa,
  - sprawowanie nadzoru nad wykonywaniem przez uczestników przydzielonych im zadań,
  - sprawdzanie stanu osobowego uczestników przed wyruszeniem z **każdego miejsca pobytu**, w czasie zwiedzania, przejazdów oraz po przybyciu do punktu docelowego.

---

⁵ tamże § 13

4. Sprawy Organizacyjne:

- 1) Pilot (kierownik wycieczki) podczas imprezy turystycznej w celu prawidłowego wykonywania swoich obowiązków, nie może równoległe łączyć funkcji opiekuna grupy i nie jest odpowiedzialny za bezpieczeństwo i zachowanie uczestników w zakresie obowiązków opiekuna (art. 426-430 kodeksu cywilnego);
- 2) W przypadku niedyspozycji kierownika wycieczki jego obowiązki przejmuje pierwszy z listy opiekunów wycieczki / imprezy szkolnej;
- 3) Kierownik i opiekunowie powinni posiadać numer telefonu do Dyrektora szkoły lub placówki i utrzymywać z nim kontakt telefoniczny do czasu zakończenia wycieczki;
- 4) Kierownik powinien posiadać dostępny całodobowo numer telefonu do biura podróży (kierownika transportu) lub przewoźnika;
- 5) Opieka nad uczestnikami wycieczki/ imprezy szkolnej ma charakter ciągły – kierownik i opiekunowie nie mogą spać w czasie podróży;
- 6) Przynajmniej jeden z opiekunów powinien być przeszkolony w zakresie udzielania pierwszej pomocy;
- 7) Uczestnicy wycieczki winni przybyć na wskazane miejsce 20 – 30 minut przed odjazdem pojazdu (autokaru);
- 8) Rodzice (opiekunowie prawni) winni pamiętać o zapobieganiu chorobie lokomocyjnej (wyposażyć w domu uczestników wycieczki w odpowiednie środki), która może być przyczyną opóźnień, a także nieplanowanych postojów;
- 9) Odjazd jak i przyjazd wycieczki autokarowej wiążący się z przekazaniem i odbiorem dzieci przez rodziców (opiekunów prawnych) powinien odbywać się na wcześniej wyznaczonym parkingu lub miejscu gwarantującym bezpieczeństwo podróżujących osób;
- 10) Kierownik oraz opiekunowie winni szczególną uwagę zwrócić na zachowanie dzieci i młodzieży podczas pakowania i rozpakowywania toreb w lukach bagażowych – zwłaszcza kiedy czynność ta musi być wykonana gdy autokar stoi na jezdni.

5. Procedury postępowania w następujących przypadkach:

- 1) W przypadku zaginięcia uczestnika wycieczki/ imprezy:
  - a) jeden z opiekunów poszukuje uczestnika;
  - b) reszta grupy z drugim opiekunem czeka w określonym miejscu;
  - c) w przypadku nieodnalezienia w ostatnio widzianym miejscu:
    - kierownik wycieczki informuje Dyrektora szkoły lub placówki o fakcie zaginięcia ucznia,
    - kierownik wycieczki w porozumieniu z Dyrektorem szkoły lub placówki informuje rodziców o zdarzeniu i podjętych krokach zaginionego uczestnika,

- kierownik wycieczki w porozumieniu z Dyrektorem szkoły lub placówki zgłasza Policji zaginięcie uczestnika,
  - dyrektor szkoły lub placówki jest w stałym kontakcie telefonicznym z rodzicami zaginionego uczestnika,
  - dalsze działania kierownik wycieczki podejmuje w porozumieniu z Policją, informując Dyrektora szkoły lub placówki.
- 2) W przypadku nagłej choroby uczestnika wycieczki/ imprezy:
- a) nawiązać kontakt z rodzicami, którzy mogą udzielić niezbędnych informacji o jego stanie zdrowia,
  - b) udzielić pierwszej pomocy a w przypadku gdy objawy nie ustępują:
    - niezwłocznie wezwać Pogotowie Ratunkowe lub zgłosić się z chorym uczestnikiem na Szpitalny Oddział Ratunkowy,
    - stosować się do zaleceń lekarza,
    - mieć stały kontakt z rodzicami uczestnika wycieczki / imprezy,
    - powiadomić Dyrektora szkoły lub placówki.

II. Bezpieczeństwo podczas przewozu dzieci i młodzieży do i ze szkoły.

Za przewóz dzieci i młodzieży, dalej zwanych uczniami do szkół odpowiedzialne są gminy.⁶ Gminy przewożące uczniów stosują różne rozwiązania w zakresie organizacji transportu. Większość z nich korzysta równocześnie z transportu własnego i podnajmowanego oraz komunikacji publicznej.

Stąd też władze gminy, które prywatnym przedsiębiorcom transportowym, wyłonionym w drodze przetargu zleciły przewóz dzieci do szkół podstawowych i gimnazjów, obowiązane są wydać stosowne zezwolenia na realizację linii regularnej specjalnej.⁷

- 1) Opiekę nad uczniami sprawują:
  - a) Rodzice:
    - na przystankach podczas oczekiwania na przyjazd autobusu,
    - po wyprowadzeniu uczniów z autobusu na docelowym przystanku,
  - b) Opiekun:
    - podczas wsiadania uczniów do autobusu na wyznaczonych przystankach,
    - w trakcie jazdy,
    - podczas wysiadania uczniów po dojeździe do szkoły i wyznaczonego przystanku,
  - c) Szkoła:
    - z chwilą przybycia uczniów do budynku szkolnego do czasu jego opuszczenia,
- 2) Przystanek powinien być:
  - a) zlokalizowany w zatoce pod zadaszeniem lub w miejscu oddalonym od dróg o dużym nasileniu ruchu,
  - b) specjalnie oznaczony,

⁶ Art. 14a ust.3 i art.17 ust.3 ustawy o systemie oświaty z dnia 07.09. 1991r. (Dz.U. z 2004, Nr 256, poz.2572 z późn. zmianami), z 2013r, poz. 594);

⁷ Art.18 ust.1 ustawy z 6.09.2001r.o transporcie drogowym. (Dz.U. z 2012 poz. 1265 ze zm).

- c) pojazd (autobus) powinien podjechać tak, aby drzwi do wsiadania znajdowały się od strony chodnika (pobocza, drogi).
- 3) Organizacja czasu oczekiwania uczniów na odjazd w szkole:
- a) uczniowie dowożeni i dojeżdżający oczekują na zajęcia i na odwiezienie w wyznaczonym miejscu przez szkołę (świetlica, czytelnia, pracownia komputerowa),
  - b) w wyznaczonym miejscu zawsze winien przebywać wyznaczony nauczyciel, który odpowiada za bezpieczeństwo uczniów.
- 4) Obowiązki opiekuna (nauczyciela) podczas przejazdu do szkoły:
- a) na każdym przystanku opiekun wysiada z pojazdu (autobusu) i wprowadza uczniów do środka zgodnie z listą obecności (w tym momencie przyjmuje pełną odpowiedzialność za bezpieczeństwo przewożonych),
  - b) po dojechaniu na wyznaczone miejsce pojazdu (autobusu) do szkoły (po stosownym dokonaniu manewrów- np. zawracania) opiekun odprowadza ich parami (w kolumnie dwójkowej) do wyznaczonego miejsca w budynku i przekazuje dyżurującemu nauczycielowi.
- 5) Obowiązki opiekuna (nauczyciela) podczas odjazdu ze szkoły:
- a) po dojechaniu pojazdu (autobusu) na wyznaczone miejsce (po stosownym dokonaniu manewrów- np. zawracania) nauczyciel, który sprawował opiekę nad uczniami w szkole, odprowadza ich parami (w kolumnie dwójkowej) i przekazuje opiekunowi,
  - b) opiekun przyjmuje uczniów od nauczyciela, sprawdza stan liczbowy według listy obecności i nakazuje zająć miejsca siedzące,
  - c) opiekun zajmuje miejsce przy drzwiach i daje sygnał dla kierowcy o rozpoczęciu jazdy,
  - d) opiekun podczas jazdy zapewnia bezpieczeństwo jadącym, m.in. poprzez egzekwowanie wykonywania obowiązków przez przewożonych uczniów,
  - e) po dojechaniu do każdego przystanku opiekun wysiada pierwszy i zezwala na wysiadanie uczniów. Jeżeli są uczniowie najniższych klas szkoły podstawowej, którzy muszą przejść na drugą stronę ulicy, opiekun ich przeprowadza w szyku zwartym przez przejście.

Zasady przewożenia dzieci i młodzieży z i do szkoły winne być opracowane w postaci Regulaminu!

W dokumencie tym winno się uwzględnić konkretne warunki danej szkoły a nawet trasy. Każdy dowożony uczeń powinien być zapoznany z Regulaminem, gdzie są zawarte obowiązki uczniów, zasady bezpieczeństwa i własnoręcznym podpisem potwierdzić fakt przyjęcia do wiadomości obowiązujących zasad. Z Regulaminem (potwierdzone podpisem) winni być obowiązkowo zapoznani opiekunowie sprawujący nadzór nad dowozem.

III. Warunki techniczne, jakie winien spełniać pojazd (autokar) podczas przewozu dzieci i młodzieży

Organizator wycieczki/ imprezy przed zamówieniem pojazdu (autokaru) winien ustalić liczbę pasażerów i sprawdzić czy pojazd ten jest przystosowany do przewozu żądanej liczby osób, tak aby nie nastąpiło przekroczenie dopuszczalnej liczby miejsc siedzących.

Organizatorem wycieczki (imprezy turystycznej) może być firma turystyczna lub przedsiębiorca posiadający pozwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie organizowania imprez turystycznych.

Zamawiający jest obowiązany podpisać umowę o świadczeniu usługi turystycznej - wymagana jest forma pisemna.

Przy wyborze przewoźnika organizator wycieczki nie powinien kierować się wyłącznie ceną wynajmu pojazdu (autokaru). Najtańszy przewoźnik nie oznacza, że autobus jest w pełni sprawny i bezpieczny.

Przewoźnik wykonujący przewóz powinien posiadać licencję na przewóz osób.

Przed wyborem autobusu dla dzieci zastanów się czy sam chciałbyś nim pojechać w podróż. Czy wiesz, że:

- każdy pojazd musi posiadać aktualne badania techniczne, które w przypadku autokaru przeprowadza się przed upływem roku od dnia pierwszej rejestracji, a następnie co 6 miesięcy,
- każdy pojazd powinien być sprawny technicznie co powinna potwierdzić kontrola pojazdu dokonana przez Inspekcję Transportu Drogowego lub Policję przed wyjazdem (kierownik zgłasza jej potrzebę 3 dni przed wyjazdem),
- autokar przewożący zorganizowaną grupę dzieci i młodzieży powinien zostać oznakowany z przodu i z tyłu specjalnymi symbolami jako przewożący dzieci i młodzież szkolną,
- autokar powinien posiadać wyjścia awaryjne (oznaczone), do których dostęp nie powinien być utrudniony,
- autokar powinien posiadać dwie gaśnice, z których jedna powinna być umieszczona możliwie blisko kierowcy, a druga wewnątrz autobusu, w miejscu dostępnym w razie potrzeby jej użycia,
- autokar musi posiadać apteczkę doraźnej pomocy - wskazana torba bezpieczeństwa (ratunkowa), a nie typowa apteczka samochodowa,
- autokar powinien posiadać nagłośnienie z mikrofonem,
- autokar powinien posiadać sprawny system ogrzewania w okresie jesienno-zimowym oraz klimatyzację w okresie letnim,
- autokar powinien być wyposażony w pasy bezpieczeństwa dla pasażerów, jeżeli tak jest, należy bezwzględnie przestrzegać ich stosowania.

IV. Obowiązki kierowcy

Kierujący autobusem jest obowiązany mieć przy sobie i okazywać na żądanie:

- prawo jazdy kat. D,
- dowód rejestracyjny pojazdu,
- dokument stwierdzający zawarcie umowy obowiązkowego ubezpieczenia OC,
- inne dokumenty wynikające z ustawy o transporcie drogowym.

Każdy kierowca ma obowiązek przed rozpoczęciem pracy sprawdzić stan techniczny pojazdu. Podczas przerwy w podróży powinien również dokonać oględzin podstawowych elementów pojazdu mających bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo.

Kierujący pojazdem jest obowiązany używać świateł mijania podczas jazdy w warunkach normalnej przejrzystości.

Kierujący autokarem podczas wsiadania lub wysiadania dzieci i młodzieży w obrębie jezdni, dla zwrócenia większej uwagi innym kierującym, jest obowiązany włączyć światła awaryjne.

Kierujący autobusem, wyposażonym w pasy bezpieczeństwa, oraz pasażerowie są obowiązani korzystać z tych pasów podczas jazdy. Ponadto uwzględniając potrzeby zapewnienia maksymalnego bezpieczeństwa przewożonej określonej grupy dzieci w autobusie wyposażonym w pasy bezpieczeństwa wskazane jest aby używać fotelików ochronnych.

Kierowca wykonujący przewozy drogowe w szczególnych warunkach np. jazda od zmierzchu do świtu, w okresie zimowym (śnieg, oblodzona jezdnia), ma obowiązek zachować szczególną ostrożność podczas prowadzenia pojazdu.

Kierowca pojazdu poruszającego się po drogach górskich powinien posiadać odpowiednią wiedzę i umiejętności szczególnie podczas jazdy z dużych pochyłości (jazda na włączonym biegu, umiejętne używanie hamulców, wyeliminowanie złudzeń optycznych).

KIEROWCY POJAZDU (AUTOKARU) PODCZAS JAZDY ZABRANIA SIĘ:

- korzystania z telefonu wymagającego trzymania słuchawki bądź mikrofonu w ręku. *Dopuszczalne jest używanie zestawu głośnomówiącego,*
- palenia tytoniu i spożywania posiłków,
- otwierania drzwi pojazdu lub pozostawianie otwartych drzwi,
- po zatrzymaniu autokaru, zezwalania na wysiadanie pasażerów bez upewnienia się, że nie spowoduje to zagrożenia bezpieczeństwa ruchu lub jego utrudnienia.

DOPUSZCZALNE PRĘDKOŚCI AUTOBUSÓW NA POLSKICH DROGACH

PL	 <3,5t	>3,5t
		50 (5:00-23:00) 60 (23:00-5:00)
	90	70
	100	80
	120	100
	140	

Kierujący autobusem jest obowiązany jechać z taką prędkością, która zapewni mu panowanie nad pojazdem z uwzględnieniem warunków w jakich ruch się odbywa, a szczególności: rzeźby terenu, stanu i widoczności drogi, warunków atmosferycznych i natężenia ruchu.

Pamiętaj znak B-33, określający dopuszczalną prędkość większą niż 50 km/h, umieszczony na obszarze zabudowanym nie dotyczy autobusu. Dopuszczalna prędkość autobusu na obszarze zabudowanym w godzinach od 5.00 do 23.00 wynosi 50 km/h, a godzinach od 23.00 do 5.00 wynosi 60 km/h.

Autobus powinien być wyposażony w homologowany ogranicznik prędkości, który ogranicza maksymalną prędkość autobusu do 100 km/h.

Zareaguj, gdy kierowca przekracza dozwoloną prędkość – zwróć uwagę kierowcy, póki nie jest za późno !!!

NORMY CZASU JAZDY I ODPOCZYNKU OBOWIĄZUJĄCE KIEROWCĘ AUTOBUSU

Czas jazdy dziennej	
Zaleca się maksymalnie na dobę	9 godzin
Dopuszczalne jest dwa razy w tygodniu zwiększenie na dobę do:	10 godzin
Liczba kierowców w autobusie:	
Czas jazdy do 9 godz.	Minimum 1 kierowca
Czas jazdy do 10 godz.	Minimum 1 kierowca (10 godzin jazdy maksymalnie dwa razy w tygodniu)
Czas jazdy powyżej 10 godz.	Obowiązkowo 2 lub więcej kierowców (załoga kilkuosobowa)
Maksymalny czas jazdy bez przerwy	4 godziny 30 min
Przerwy w jeździe po cztero i półgodzinnym okresie prowadzenia	Obowiązkowe minimum 45 minut. Dopuszczalne jest zastosowanie tzw. przerw dzielonych, z których pierwsza wynosi min. 15 min, a druga min. 30 min. Przykład 1: 4,5 godz. jazdy - min. 45 min. przerwy. Przykład 2: 2 godz. jazdy – min. 15 min. przerwy + 2,5 godz. jazdy – min. 30 min. przerwy.
Odpozynek dzienny 1 kierowca	
Norma	Obowiązkowy odpozynek min. 11 – godzinny (odpozynek musi zawierać się w 24 godzinach od momentu rozpoczęcia pracy)
Skrócony	Dopuszczalne jest 9 kolejnych godzin, maksymalnie 3 razy w tygodniu (odpozynek musi zawierać się w 24 godzinach od momentu rozpoczęcia pracy)..
Dzielony	Dzienny okres odpozynku można wykorzystać w dwóch częściach, z których pierwsza musi nieprzerwanie trwać co najmniej 3 godziny, a druga co najmniej 9 godzin (odpozynek musi zawierać się w 24 godzinach od momentu rozpoczęcia pracy).
Odpozynek dzienny 2 lub więcej kierowców (załoga kilkuosobowa)	
Norma	Załoga kilkuosobowa oznacza sytuację w której w pojeździe przebywa co najmniej dwóch kierowców w celu prowadzenia pojazdu. Przez pierwszą godzinę obsady kilkuosobowej obecność innego kierowcy lub kierowców nie jest obowiązkowa, ale przez pozostałą część tego okresu w pojeździe muszą się znajdować wszyscy kierowcy uczestniczący w przewozie. Minimum 9 kolejnych godzin (w trakcie postoju autobusu) zawierających się w okresie 30 godzin od chwili rozpoczęcia pracy przez kierowcę lub kierowców.

Rozporządzenie (WE) nr 561/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r.

V. Zasady bezpieczeństwa przeciwpożarowego

STRAŻACY RADZĄ !!!

Przed wyjazdem kierownik (pilot) wycieczki lub inna osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo uczestników wycieczki obowiązana jest zapoznać wszystkich uczestników z kierunkami ewakuacji (w tym lokalizacją szyby awaryjnej), miejscem ustawienia sprzętu gaśniczego, apteczki oraz poinformować o bezwzględnym zakazie:

- palenia papierosów,
- używania otwartego ognia (zapałki, zapalniczki),
- przewożenia materiałów niebezpiecznych pożarowo (ciecze łatwopalne, materiały pirotechniczne itp.),
- manipulowania przy urządzeniach będących na wyposażeniu pojazdu.

Wszelkie dostrzeżone nieprawidłowości wynikłe podczas jazdy pojazdu (głośna praca zespołów napędowych i jezdnych pojazdu, zapach spalenizny, odgłos pękniętej opony, metaliczne dźwięki karoserii, itp.) należy bezzwłocznie zgłosić kierowcy pojazdu.

W przypadku powstania pożaru:

- a) informację o rozpoczęciu ewakuacji przekazać uczestnikom wycieczki/imprezy w sposób spokojny, sugestywny, aby nie spowodować paniki,
- b) nie wolno pozostawić ewakuacji bez nadzoru (ludzie podczas paniki robią rzeczy nieprzewidywalne stanowią zagrożenie dla siebie i innych),
- c) jak najszybciej opuścić pojazd. W przypadku blokady drzwi pojazd (autokar) należy opuścić przez specjalne okna awaryjne usuwając szybę (wybicie lub usunięcie uszczelek),
- d) w przypadku zadymienia nakazać osobom ewakuowanym zasłonięcie ust i nosa,
- e) odejść jak najdalej od pojazdu, pomagając osobom poszkodowanym, rannym, niepełnosprawnym,
- f) wyprowadzić osoby ze strefy zagrożenia w bezpieczne miejsce,
- g) zwrócić uwagę czy w pobliżu pojazdu nie ma rozlanego paliwa,
- h) dokonać wstępnej segregacji poszkodowanych i przystąpić do udzielenia pierwszej pomocy,
- i) po sprawdzeniu, czy nikt nie został w pojeździe, bezzwłocznie powiadomić **Straż Pożarną tel. 998 lub 112**, ustawić za pojazdem trójkąt ostrzegawczy i w miarę możliwości przystąpić do gaszenia pamiętając, że:
  - istotnym elementem akcji gaśniczej jest odłączenie przewodu masowego od końcówki akumulatora, co zapobiegnie iskrzeniu w wyniku zwarcia,
  - gaśnicą proszkową gasimy pożar silnika kierując strumień z gaśnicy bezpośrednio na płomień, rozprowadzając proszek wachlarzowym ruchem, aby obłok proszku objął cały płomień i najlepiej przy jedynie lekko uchylonej pokrywie, poprzez szczeliny, ponieważ dostęp powietrza do komory silnikowej jest wówczas utrudniony, a gaszenie pożaru skuteczniejsze,
  - w czasie gaszenia trzymamy głowę możliwie daleko od trujących oparów,

- gaszenie innych fragmentów pojazdu należy poprzedzić usunięciem łatwopalnych płynów, np. puszek oleju, kanistrów z benzyną (**niedopuszczalne jest przewożenie kanistrów z benzyną w przypadku zorganizowanych wycieczek**),
- opanowanie pożaru bez gaśnicy jest trudne. Nie dysponując gaśnicą - ogień na silniku można starać się „zdusić” kocem lub piaskiem. Pamiętajmy, że nie używamy do gaszenia wody, jeżeli palą się elementy z paliwem samochodowym,
- przy uszkodzonym zbiorniku z paliwem może dojść do wybuchu, dlatego należy zachować szczególną ostrożność przy ewakuacji i akcji gaśniczo-ratowniczej.

Pamiętaj: w świetle ustawy o ochronie przeciwpożarowej nie masz obowiązku czynnego gaszenia pożaru, szczególnie jeżeli zagraża to twojemu życiu i zdrowiu.

Masz natomiast obowiązek:

- powiadomić o pożarze służby ratownicze,
- powiadomić o pożarze osoby znajdujące się w strefie zagrożenia, podporządkować się decyzjom, jakie wydaje kierujący akcją.

VI. Postępowanie w razie wypadku drogowego, awarii, innych zdarzeń

- a) kierownik wycieczki zajmuje się koordynacją ewakuacji,
- b) uczestników należy ewakuować w bezpieczne miejsce, wykorzystując drzwi pojazdu (autokaru) lub wyjście awaryjne o ile zajdzie taka potrzeba,
- c) w razie potrzeby poszkodowanym udzielić pierwszej pomocy,
- d) sprawdzić i dokonać wstępnej segregacji poszkodowanych,
- e) w pierwszej kolejności udzielamy pomocy cięższym rannym, później kolejno według ciężkości zranień.

Jesteś świadkiem wypadku drogowego zabezpiecz miejsce zdarzenia:

- miejsce wypadku oraz osoby udzielające pomocy możesz osłonić bryłą swojego pojazdu (włącz światła awaryjne, a w warunkach nocnych światła mijania, które oświetlą miejsce wypadku),
- pamiętaj, że pojazdy ratownicze powinny dojechać jak najbliżej miejsca wypadku – postaraj się im to ułatwić pozostawiając minimum jeden wolny pas jezdni,
- ustaw trójkąty ostrzegawcze w odpowiedniej odległości (jeśli wypadek ma miejsce na łuku drogi to ustaw je przed zakrętem tak by było je widać z większej odległości,
- powiadom telefonicznie (998, 997, 999, 112) służby ratownicze (co najmniej jedną z nich, a dyspozytor, który przyjmie zgłoszenie powiadomi pozostałe służby),
- gdy sobie nie radzisz, spróbuj zatrzymać inne pojazdy, aby uzyskać pomoc od innych, nie trać czasu, ponieważ osobom rannym, u których nie wyczuwa się pulsu ani oddechu, należy udzielić pomocy jak najszybciej.

Podchodząc do pojazdu, który uległ wypadkowi:

- zachowaj szczególną ostrożność,

- zabierz ze sobą gaśnicę, apteczkę, narzędzia, którymi będziesz mógł otworzyć drzwi lub zbić szybę oraz nóż do przecięcia psów bezpieczeństwa (te rzeczy powinieneś mieć w swoim samochodzie),
- sprawdź czy z pojazdu nie wycieka lub nie ulatnia się medium napędowe (benzyna, olej napędowy, gaz). Można ograniczyć ryzyko pożaru, wybuchu i skażenia, zasypując rozlewisko paliwa piaskiem lub ziemią. Uwaga! nie wolno powodować iskrzenia ani pozwolić komukolwiek na używanie ognia i palenie tytoniu w pobliżu wydobywającego się paliwa,
- sprawdź czy pojazd nie będzie się przemieszczał w sposób niekontrolowany.

Będąc przy pojeździe, który uległ wypadkowi:

- sprawdź czy któreś z drzwi się otwierają – pomoże to nawiązać kontakt z poszkodowanym, jeżeli drzwi się nie otwierają zbij szybę, w taki sposób by nie spowodować dodatkowych urazów i uszkodzeń osób przebywających wewnątrz,
- zbijając szybę, zachowaj ostrożność – pamiętaj, że szkło hartowane w szybach bocznych rozpada się na drobne kawałki, natomiast szyby klejone (szyba przednia i w większości przypadków tylna) pękają, ale pozostają zwykle w jednym kawałku,
- postaraj się dostać do wnętrza pojazdu i wyjmij kluczyki ze stacyjki, pozostawiając je w samochodzie w widocznym miejscu, oceń czy dalsze czynności ratownicze na pewno nie zagrażają twojemu życiu i zdrowiu,
- gdy zauważysz u poszkodowanego zanik pulsu i oddechu, przystąp do reanimacji,
- aby prowadzić reanimację, musisz ułożyć poszkodowanego na płaskiej, twardej powierzchni. Oznacza to, że w razie konieczności reanimacji trzeba poszkodowanego ewakuować z pojazdu,
- poważnie ranne osoby ewakuuj z pojazdu tylko w dwóch przypadkach: jeśli zachodzi konieczność reanimacji lub jeśli pozostawanie w pojeździe powoduje zagrożenie życia (np. samochód płonie lub zsuwa się ze skarpy),
- udzielając pierwszej pomocy przedmedycznej, odsuń poszkodowanego od uszkodzonego pojazdu. ***Jeśli nie umiesz tego zrobić prawidłowo, nie podejmuj tej próby***, chyba że wymaga tego sytuacja (samochód płonie lub zsuwa się ze skarpy), ponieważ możesz pogłębić urazy, a nawet spowodować śmierć poszkodowanego,
- gdy poszkodowani dają oznaki życia, ale znajdują się w pojeździe, przystąp do opatrzenia ran, tamowania krwotoków, ustabilizuj kończyny, kontroluj czynności życiowe (oddech i rytm serca), zapewnij drożność dróg oddechowych, okryj ich kocem lub odzieżą w celu uniknięcia wyziębienia organizmu,
- zostań przy poszkodowanym i postaraj się z nim rozmawiać.

Wszystkie czynności przy poszkodowanym wykonuj z rozwagą, spokojnie w sposób opanowany do czasu przyjazdu wyspecjalizowanych służb ratowniczych.

Pamiętaj, że Ty lub Twoi bliscy mogą stać się ofiarami wypadku drogowego i będą potrzebować pomocy od innych.